

O nouă dramaturgie

ATUNCI când obiectul dramatizării — oricum un capitol destul de controversat — îl formează un roman de Dostoievski, tentativele par de-a dreptul incredibile, dinainte sortite eșecului. Din masivele opus-uri, ce poate alege o dramaturgie de 3-4 ore, ce anume, din subtilă și complicată feshură de psihologii, situații, contexte — care formează fundalul scrierilor dostoievskiene —, se poate separa din întregul atât de bine încheiat, pentru a se păstra numai un minim necesar înălțurii unei intrigi dramatice? Și totuși, iată că numai în ultimii doi ani am fost spectatori, în București, a două dramaturgii după romanele capitale de Dostoievski: Frații Karamazov (montaj de Ion Cojar la „Casandra”) și Idiotul (două titluri cu care seria dramatizărilor după Dostoievski este departe de a fi încheiată). O explicație a acestei ciudate și neîntrerupte atracții pe care o manifestă teatrul pentru opera marelui prozator ar putea fi apariția facturii epice a romanelor sale; o lectură care în considerare numai reperele imediate, exterioare ale fabulației face posibilă încadrarea lor în „genuri populare”. Astfel, Crimă și pedeapsă ar fi un roman polițist, Idiotul — melodramatic ș.a.m.d. Clasificarea este aberantă doar la prima vedere, căci „stilul” în care s-au făcut cele mai multe dramatizări — iar Idiotul lui André Barsaoc este un exemplu el se poate de concludent — dovedește că acest mod de abordare este destul de departe de a fi primitiv și neînțelept. Nu trebuie să ne mire, iarăși, că teatru (și cinematograful!) este gazda atât de primitoare a acestor reducții simplificatoare. Confuzia dintre „popular” și „comercial” este prea veche pentru a o mai discuta și noi, aici; destul să spunem că mai întotdeauna intenții acuzate comerciale (de care teatrul se prevală) sunt etichetate sub pretextul necesarului „spirit popular”, sau al „accesibilității”.

Revenind la dramaturgia adoptată de Teatrul Național, vom observa imediat distanța care o separă de model. Subiectul pare să se conformeze canoanelor unei melodrame clasice: cu un erou leșit din comun, a cărui bunăstare salvează de pierzare sufletul unei femei de moralitate indolentă, cu același bărbat care oscilează între datorită și dragoste (datoria morală față de femeia salvată, dragostea pură pentru o altă, neînțeleasă), în sfârșit, cu un alt bărbat, gelos, care — îndrăgostit și refuzat de prima femeie — îi omorâște pe eroul leșit din comun, nefiind în stare, nici el, să-l înțeleagă. Unde poate exista, între acele linii de înfruntare, adevăratul, hieraticul chip al prințului Mișkin, unde se poate dezvolta martiriul care a făcut din el un idol al hippiesilor contemporani? Sau unde ar putea fi găsită adevărată, înfinat nobila Nastasia Filipovna, cel mai profund autentic profil feminin din opera lui Dostoievski? Restul detaliilor aproape că nu mai au importanță...

Neîndolosi, în aceste condiții, a recrea pe scenă un personaj — care, totuși, să aparțină lumii lui Dostoievski, nu a piesei — este o sarcină

pentru care epitetul de „difficilă” este un eufemism. Actorul este chemat nu să rezolve un rol, ci să rechemă din neant imaginea unui personaj, un personaj pe care litera textului nu îl conține. Regizorul, scenograful, sinteză chemați să refacă o atmosferă, o culoare, tot din afara piesei, din ceea ce replica nu indică decât cel puțin prin numele personajelor. Un întreg spectacol trebuie compus — paradoxal situație! — ignorând scrierile de care se servește, apeland la zone intelectuale, afective, cognitive, ce nu privesc direct dramaturgia.

Așa încât vom aprecia cu toată înțelegerea efortul regizorului Alexandru Finți, al scenografului Mihai Tofan, și al întregului colectiv de actori. Străduința lor de a da un stil spectacolului, de a-l apropia de ceea ce știam că înseamnă Idiotul lui Dostoievski. Grație citorva interpretări — ne referim în special la Florin Piersic Mișkin și la Ileana Stana Ionescu (Nastasia Filipovna) — această apropiere a fost reală, sensibilă. Dar stilul montajului a fost mai puțin cel pe care ni-l imprimase în memorie lectura romanului lui Dostoievski și mai mult cel pe care ne-am obișnuit să-l numim stilul „de Național” (în una din cele mai bune accepții ale lui); elegantă, somptuoasă, corectitudine precis studiată, fără străluciri (novatoare sau de prost gust), poze marțiale și distinse, efecte „la rampă”, recuzită de cea mai bună calitate (candelabrele amintite de Marin Păunescu a fost partenera ideală care își punea gât; mobilitatea interioară, temperamentalul acesteia acționează, știința ei de a fulgera cu o replică, un ajutor — o intruchipează o eroină care poate să existe scenică alături de Mișkin. Din păcate, cel care ar fi trebuit să fie al treilea pilon al spectacolului — Rogojin (Răducu Ițescu) — nu a fost decât un personaj exterior, cu gesturi și convulsii inutile și neconvingătoare. Din restul ansamblului, doar Cella Dima (generalessa Epancina), Gh. Popovici-Poanaru (Epancin), Valeria Secu (Aglia Epancina), Geo Barton și Constantin Rațoiu au înțeles că nu au dreptul să se supună melodramei.

Dinu Kivu

Idiotul — dramaturgie de André Barsaoc după romanul lui F. M. Dostoievski — Teatrul Național „I. L. Caragiale”.

Florin Piersic în rolul prințului Mișkin din spectacolul Teatrului Național „I. L. Caragiale”, Idiotul.

FESTIVALUL CONTINENTELOR

NANCY-ul e cuprins de febra Thaliei și Melpomenii: între 19 și 27 aprilie, vechea cetate a Lorenei va fi scena imensă a celui de-al VIII-lea Festival Mondial al Teatrului Universitar. Al teatrului cel mai modest ca mijloace financiare. Dar al unui teatru viu, dinamic, de avangardă, din cele cinci continente. Cel mai important festival internațional teatral ce are loc în Franța, după Teatrul Național, 38 de companii din 20 de țări se vor produce nu numai pe scena Teatrului Municipal, dar și în celebra Piață Stanislas. La cafeuri-teatre, în stradă, la periferie. Pretutindeni. În total, peste 50 de spectacole diferite: scurte piese de câte 10 minute, mari improvizatii polemice, montaje de cite 20 de minute. Un teatru viu, care se adresează spectatorului, principalilor sale frământări contemporane. Un teatru polemic, la care, alături de tinerii universitari, vor participa tinere companii semiprofesioniște și profesioniște. Anul acesta, Festivalul din Nancy vrea să cucerească un public mai larg. Iese din tiparele sale clasice. Într-o suburbie, Laxou, elevii Școlii de arhitectură din oraș au improvizat un reușit orașel teatral: zece săli de teatru. O creație cu o structură ușoară, originală. Zece cupole în formă de flori, de diamante, cu multiple fațete. Pentru spectacole „intime” de cite 100 de persoane. Apoi un vast edificiu, pentru marile spectacole teatrale, pentru o mie de persoane.

„Va fi un festival al continentelor, o confruntare de civilizații” — ne-a declarat Jacques Lang, directorul acestui festival mondial și totodată creatorul lui. „Anul acesta selecția a fost foarte riguroasă. Am avut 400 de cereri de participare. Se poate spune că Festivalul actual va fi mai reprezentativ ca oricând pentru noile curente ale teatrului tinăr mondial”.

Teatrul Universitar de la Nancy își propune în primul rând să prezinte noi autori și să contribuie totodată la reinnoirea formelor în teatru. Aici a descoperit publicul francez și pe Grotowski. Aici a făcut cunoștință cu Bread and Puppet, originala companie americană de păpuși care joacă gratuit în stradă. Aici și-au

Al. Gheorghiu
Paris, aprilie 1969

Teatrul românesc peste hotare

ÎN această primăvară, prezența teatrului românesc peste hotare va fi puternic marcată.

Astfel, la „Intilnirea internațională a teatrelor stabile”, care se desfășura la Florența, Teatrul „Bulandra” va da trei reprezentații cu Moartea lui Danon în regia lui Liviu Ciulei, iar Naționalul clujean va prezenta un spectacol Caligula. Teatrul „Bulandra” se va manifesta și la Paris, în sala „Odeon” a „Teatrului Național”, cu cinci spectacole cu D-ale Carnavaulului, în montarea lui Lucian Pintilie.

În orașul toscan Prato, la Teatrul Metastasio, se organizează o „săptămână românească”, prilej fiind Teatrului Național din Cluj să se afirme cu spectacolele Ilfrenia în Aulida, Caligula. Un om de treabă de Romulus Valpescu și Visul de Dumitru Radu Popescu.

Teatrul Mic va întreprinde în turneu la Moscova și Leningrad cu Jocul lelelor, Ingrășitorul și Balsagul, iar Teatrul de Comedie, la Helsinki, cu Șeful sectorului suflute și Uelșag fără simbricie.

Act venețian de Camil Petrescu la Tg. Mureș (secția maghiară), în regia lui Emil Mandric, cu Kovacs György (Grallo) și Farkas István (Alto). Transplantarea inimii necunoscută de Al. Mirodan, în premieră pe lângă Teatrul din Bacău, regia George Rațoiu, interpreți principali: Patu Burnea (și Inge) și Ion Buleanță. Femeie îndrăginită de Shakespeare la Teatrul Național din Cluj, regia Victor Tudor Popa; interpreți din fotografie (de la stânga): Ionel Banu, George Gherasim, Ana Maria Dominic, Al. Munte.

SPECTACOLE ÎN TARĂ

Teatru

În lunile...

ÎN lunile va avea loc la Piatra-Neamț, timp de o săptămână un „Festival al spectacolelor pentru copii și tineret”.

Tot în lunie, la Constanța, se va desfășura „Săptămâna teatrelor” de păpuși și marionete.

Teatrul Mic elogiă de presa sîrbă

CITEVA din aprecierile criticilor iugoslavi care au văzut spectacolul Cinei schițe de Caragiale și Cîntăreșă cheală de Eugen Ionescu prezentate de Teatrul Mic din București la Festivalul de teatru experimental și de cameră de la Sarajevo, „unitatea spectacolului e impresionantă, acuratețea stilistică aproape desăvîșită”. „Artiștii români, conduși cu precizie de regizorul Moiseșescu, au oferit un excepțional exemplu”. „Regia e de o inepuizabilă inventivitate”.

Sărbătoarea prînclară într-o nouă distribuție

ÎNCEPÎND de Joi 17 aprilie tragedia într-un act Sărbătoare prînclară de Teodor Mazilu — prima parte a spectacolului Tandrefe și obiectiv de la Teatrul „Lucia Sturdza-Bulandra” — se va juca într-o nouă distribuție. Octavian Cotescu va interpreta rolul lui Varga, Val-Voiculescu, Pepino rolul Iulianei, Dan Damian rolul lacheului Nemes. Rolul Apoloniei este jucat, în continuare, de actrița Violeta Andrei.

Elisabeth Nizan

LA Paris a încheiat din viață, în vîrstă de 72 de ani, cunoscuta scriitoare Elisabeth Nizan, fostă societară a Comediei franceze. Originară

din România, Elisabeth Nizan, născută Sîneanu, a intrat la Comedia franceză în 1915. Talent fin și sensibil, ea a interpretat cu multă grație mari roluri clasice (în special din Molière și Musset) și moderne. După ce a părăsit Comedia franceză în 1937, Elisabeth Nizan a desfășurat o bogată activitate de conferențiară, făcîndu-se mereu remarcată și clogiată pentru erudiția și talentul ei oratoric.

Dürrenmatt și Shakespeare

REGELE Ios, ultima piesă a dramaturgului elvețian, este o tipică interpretare a unei piese clasice, supunînd unor criterii estetice contemporane și judecînd timpul istoric actual acțiunea din drama cu același titlu a lui Shakespeare. Dacă versiunea clasică miza pe surprinderea contradicției dintre fapt și teză, în versiunea lui Dürrenmatt accentul cade pe capacitatea eroilor de a sluiși pînă la capăt tezele. Regele Ios și fidelul său însoțitor Philip Faulconbridge sînt acum niște personaje care „merită respectul nostru”, spune autorul, pentru modul exemplar cum urmează glasul rațiunii în toate acțiunile lor, pentru reformele politice și sociale anti-feudale. Așa cum ne-au obișnuit piesele istorice contemporane, eroii au un simț acut al istoriei și o superioară înțelegere a aportului personal. Actualizată în planul semnificațiilor, piesa lui Dürrenmatt păstrează aceeași atmosferă de înclăștare singeroasă între partide și oase nobiliare, aceeași opoziție între biserică și conducerea centralizată, din piesa lui Shakespeare.

În mod surprinzător, deși intenția de a demistifica războiul celor două Rome nu există la Shakespeare, totuși recesul al doilea sens al piesei se apropie mai mult de versiunea clasică, pentru că Dürrenmatt se întoarce la instrumentul înaltului său: natura comică a acțiunilor care provin din teze absurde sau goale.

Premiere

DE LA O SĂPTĂMINĂ LA ALTA

- VICEVERSA, comedie de Stefan Hara lamb, Teatrul din Sibiu, regia Andrei Zaharia, 10 aprilie.
- Sîntul Mîtică Blajinu, comedie satirică de Aurel Baranga, Teatrul de Nord din Satu-Mare (secția maghiară), 13 aprilie.
- Transplantarea inimii necunoscută, comedie de Al. Mirodan, Teatrul din Bacău (premieră pe tară), regia George Rațoiu, 14 aprilie.
- Baletul electronic de Paul Everac, Teatrul „Matei Millo” din Timisoara (premieră pe tară), regizor Paul Everac, 17 aprilie.
- Familia vîscătură de Carlo Goldoni, Teatrul din Constanța (premieră pe tară), spectacol ce se reprezintă în cite două seri consecutive, în regia lui D. Esrig, 17-18 aprilie.

Teatrul Muzical „Stefan Makedonski” din Sofia, în turneu la București

ÎN CURÎND, publicul bucureștean se va înfîlîi cu mesajul artei interpretative din Bulgaria. Teatrul Muzical „Stefan Makedonski” va prezenta la Sala Teatrului de Operă, vineri 25 aprilie ora 19.30 și duminică 27 aprilie ora 19.30, opera Liliacul de Johann Strauss pe libret de Hoffner și Gené, sîmbătă 28 aprilie ora 19.30 și duminică 27 aprilie ora 10.30 premiera Tîrg la Sofia — balet comic în 2 acte și multe interludii pe muzică de Jules Levi și pe libret de Bogdan Kozancev — luni 28 aprilie ora 19.30 și marți 29 aprilie ora 19.30 opera Bufa în 3 acte pe muzică de Charles Lecocq, libret de Vainlov și Lettier și traducere de Dimităr Simidov, Giorfê Girofla.

Teatrul Muzical „Stefan Makedonski” are o bogată tradiție artistică. Adevărată sa activitate organizată începe în anul 1917. Fundele de „Stefan Makedonski” e fost dat teatrului în anul 1952, în cinstea aceluia care a slujit cu devotament această scenă ani în sir. În prezent, teatrul „Stefan Makedonski” are la conducerea sa pe Dimităr Kojuharov.

Anul trecut Teatrul Muzical „Stefan Makedonski” e împlinit 50 de ani de activitate artistică.

Opera Liliacul este pusă în scenă de Svetozar Donev; dirijor, Nedalko Nedalkov, pictor scenograf Mariana Popova, maestrul de balet Bogdan Kozancev, dirijorul corului Lanko Tuntov, asistent de regie Milka Bratanova, regizor secund Stefan Ivanov, maestrul de concert Nikolai Stoianov, asistenti maestrul de balet Neli Iakovleva și Rosita Ilieva.

Dintre realizările operetei Tîrg la Sofia amintim pe Bogdan Kozancev — regizor, dirijorul Jules Levi, pictorul-scenograf Mariana Popova, maestrul de concert Millo Mitov și regizorul secund Liliana Neveșica.

Opera Giorfê Girofla este regizată de Giorghî Păvanov. Dirijor este Victor Raicev, pictor scenograf Mihailena Naidanova, maestrul de balet Teo Mustakovci-Ghenadieva, dirijorul corului Lanko Tuntov, maestrul de concert Nikolai Stoianov, asistent de regie Rosita Ilieva, regizor secund Jordan Deankov.

spectacolele săptămîinii

„TROIELENE”

(Teatrul Național „V. Alecsandri” din Iași)

Cu Troienele, Teatrul Național din Iași își inaugurează Studioul experimental. Pentru spectatorii obișnuiți al teatrului, senzația este, probabil, mai mult decît neobișnuită; după ce au urmărit atîtea spectacole din sala fastuoasă și impunătoare, vor trece — de data aceasta — peste fosă, pe scenă, în spatele cortinei de incendiu și aici vor descoperi o altă sală — două tribune miniaturale cu bănci simple din lemn, care mărginesc un loc îngust, cel care va fi spațiul de joc al spectacolului. Acesta este cadrul primei montări a Studioului experimental. Un cadru insolit, șocant chiar, dar — și aici trebuie distins un prim merit al regiei — confirmat, justificat de maniera generală a spectacolului.

Alegîndu-se versiunea originală a Troienelor (în traducerea lui Dan Botta) — și nu adaptarea lui Sartre, cum a procedat Naționalul bucureștean — s-a apelat la unul din cele mai dificile texte ale tragediei antice. Troienele este piesa unei stări de spirit de o acuitate copleșitoare (durerea), stare de spirit dezvoltată în lipsa oricărui conflict. Căci înfruntarea dintre Hecuba, Elena și Menelau — singurul moment dinamic din piesă — nu este altceva decît un pretext pentru reluarea unei aceleiași teme, singura de la început pînă la sfîrșitul piesei, lamentația troienelor în fața unui destin dezolant și implacabil. În timpul propriu-zis al piesei nu se întîmplă, practic, nimic. Este o durere continuă, amplificată din ce în ce mai mult, al

cărei motiv este doar evocat în piesă: invazia. Inviaza monstruoasă — Calul Troian — care a dus la căderea Troiei, moartea bărbatilor, robia umilitoare a troienelor. Nu se poate motiva o invazie, iar autorii el vor pieri; dar și acest sens final, explicit afirmat de Corifee și de troiene, se va împlini după încheierea piesei. Troienele nu este decît un lung bocet, de o intensitate aproape insuportabilă.

Acesta specială construcție dramatică nu putea fi echivalată scenic, într-un spectacol cu adevărat valabil, prin mijloacele unui teatru comun, de rutină. Cu atît mai mult, cu atît intenția vădită a autorilor spectacolului (regia — Anca Ovanex) nu a fost numai de a releva valențele emoționale ale tragediei lui Euripide, ci și de a le actualiza, de a descoperi în ele înțeleșuri imediate contemporane. Relația actor-spectator se cerea a fi redimensionată, publicul trebuia implicat la modul cel mai direct în această dramă și sinliciei și a morții.

De aceea, formula de spectacol concepută de Anca Ovanex ni se pare e fi optimă. În atmosfera subliniată austeră a „sălii”, în care distanțele

convenționale au fost desființate, nu mai asistăm la interpretarea obișnuită a unei piese de teatru, ci la ofițeria unui ritual al durerii; replicile sînt psalmodiate într-o incantație monotona și obsesivă, însoțite de mișcări ciudate — chinuătoare răsuciri sau solemne înălțări de statuie. Inflexiunile vocilor sînt de o tristete nemărginită, sau aspre, metalice, liniile sînt pure și demne, sau contorsionate de umilinta neputinței. Totul pare a fi un rit magic și tulburător, în care imnuri de laudă a victimelor se confundă cu invocările de minie asupra celor vinovați.

Spectacolul a beneficiat de una dintre cele mai bune distribuții posibile, atît prin disponibilitățile interpretelor de a se conforma stilului de joc dorit de regizoare, cit și datorită calităților scenice propriu-zise ale fiecăruia dintre actori. S-a impus, în primul rînd, Adina Popa (Hecuba), o remarcabilă tragediană, prin patosul emoției, prin dozarea perfectă a accentelor și nuanțelor rolului ei — un veritabil recitativ al durerii. Cornelia Gheorghiu (Andromaca) a intruchipat o altă ipostază a durerii — cea devorantă, de-

mențială, pînă la tortura fizică. Într-o imagine scenică de o maximă sugestie. Un rol mai mult anonim în text — Corifeea — a fost neașteptat individualizat de Cornelia Hăneuc, transformat într-un personaj-accuzator, lucid și nelertător; nu un comentator, ci un reprezentant al destinului. Liana Mărgineanu (Elena) și, mai ales, Violeta Popescu (Casandra) au completat tabloul troienelor, prin două caractere opuse, dar la fel de bine integrate atmosferii tragice generale.

În personaje mai neînsemnate, mai mult „de serviciu” — în text, actorii (Costel Constantin — Poseidon, Sergiu Tudose — Thalthybio, Teofil Vălcu — Menelau) au fost totuși prezențe marcante în spectacol, dînd cu modestie — dar și cu prestanță — replica protagoniștilor.

O mențiune aparte i se cuvine corului (format din Luminița Bulgaru, Olimpia Coman, Doina Niculae, Margareta Orașanu, Tatiana Rusnac, Diana Telea) pentru unitatea lui, în modulițele glasuilor ca și în suplețea mișcărilor.

D. K.